

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 2. april 2025 av Høyesterett i avdeling med

dommer Arne Ringnes
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
dommer Espen Bergh
dommer Erik Thyness
dommer Christian Lund

HR-2025-625-A, (sak nr. 24-129430SIV-HRET)
Anke over Gulating lagmannsretts dom 16. mai 2024

Staten v/Statens pensjonskasse

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Henriette Lund Busch)

mot

A

(advokat Andreas van den Heuvel
– til prøve)

B

(advokat Oddvar Lindbekk)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Bergh:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder gyldigheten av Trygderettens kjennelser i saker mellom staten ved Statens pensjonskasse og to tidligere offiserer i Forsvaret. Spørsmålet er om fartøy- og vakttillegg for tjeneste i Kystvakten skal regnes som pensjongsgivende inntekt etter lov om Statens pensjonskasse.
- (3) A er født i 1961 og tjenestegjorde i Kystvakten fra 1988 til han tok ut alderspensjon i 2018. Kystvakten er en del av Sjøforsvaret. I perioden 2003–2015 var han skipssjef med orlogskapteins grad. Fra 2015 og frem til pensjonstidspunktet arbeidet han i landbasert stabsfunksjon ved Kystvaktens stasjon på Sortland.
- (4) B er født i 1963. Han gjorde tjeneste på fartøy i Kystvakten fra 1997 til 2017. Der hadde han stilling som våpenteknisk offiser med ansvaret for fartøyets tekniske utrustning, blant annet våpen- og sambandssystemer. Fra 2017 til han tok ut alderspensjon i 2020 hadde han en landbasert tjeneste i Forsvaret.
- (5) Både A og B hadde i sine stillinger en fast månedslønn. Ved tjeneste på sjøen mottok de dessuten et månedlig sjøtjenestetillegg som kompensasjon for den generelle ulempen som er forbundet med slik tjeneste. Fast månedslønn og sjøtjenestetillegg ble ansett som pensjongsgivende inntekt og dermed som pensjonsgrunnlag etter lov om Statens pensjonskasse § 11 første ledd, og det ble ved hver lønnsutbetaling trukket to prosent pensjonsinnskudd av disse ytelsene, jf. lovens § 16.
- (6) Tvisten gjelder et ytterligere tillegg – fartøytillegg – som A og B mottok under tjeneste på Kystvaktens fartøyer. Dette tillegget kunne utgjøre en betydelig del av den faktiske årslønningen, rundt 40 prosent. For A gjelder tvisten dessuten vakttillegg som han mottok under sin landbaserte tjeneste i perioden 2015–2018. Tilleggene er av Forsvaret og Statens pensjonskasse ikke ansett som en del av pensjonsgrunnlaget, og det er derfor ikke trukket pensjonsinnskudd i utbetalt lønn av disse.
- (7) I forbindelse med at A og B fratrådte sine stillinger i Forsvaret, traff Statens pensjonskasse vedtak om utbetaling av pensjon. De fartøy- og vakttilleggene som saken gjelder, var ikke for noen av dem tatt med ved fastsettelsen av pensjonsgrunnlaget.
- (8) Begge innga etter hvert klage til Trygderetten.
- (9) I As sak ble Trygderetten satt med tre rettsmedlemmer i medhold av trygderettsloven § 7 andre ledd bokstav d, idet den reiste et prinsipielt spørsmål. Kjennelse ble avsagt 15. september 2022. Slutningen lyder slik:

- «1. Vedtak truffet av Statens pensjonskasse den 26. juli 2018 omgjøres slik at vakt- og fartøytilleggene A mottok var pensjongsgivende variable tillegg etter SPK-loven § 11 andre ledd og vedlegg 4 til HTA.

2. Statens pensjonskasse pålegges å betale sakskostnader med 408 726 – firehundreogåttetusensyvhundreogtjueseks – kroner.»
- (10) Avgjørelsen innebar at A delvis fikk medhold ved at tilleggene skal inngå i pensjonsgrunnlaget etter reglene om variable inntekter i lov om Statens pensjonskasse § 11 andre ledd. Han fikk ikke medhold i sitt prinsipale krav om at § 11 første ledd skal anvendes. Jeg kommer tilbake til hva forskjellen mellom første og andre ledd består i.
- (11) Staten ved Statens pensjonskasse reiste søksmål for Gulating lagmannsrett og krevde dom for at Trygderettens kjennelse er ugyldig. Også A reiste søksmål. Han gjorde gjeldende at Trygderettens avgjørelse var ugyldig for så vidt gjelder at vakt- og fartøytillegg ikke ble ansett å være pensjonsgivende inntekt etter loven § 11 første ledd.
- (12) I Bs sak avsa Trygderetten 23. januar 2023 kjennelse med slik slutning:

«Vedtak truffet av Statens Pensjonskasse den 30. juni 2020 omgjøres slik at fartøy- og vakttilleggene som B har mottatt utgjør pensjonsgivende variable tillegg etter SPK-loven § 11 annet ledd og vedlegg 4 til Hovedtariffavtalen.»
- (13) Trygderettens begrunnelse bygde på avgjørelsen i As sak og viste i stor grad til denne.
- (14) På samme måte som i As sak reiste både staten og den private parten – her B – søksmål for Gulating lagmannsrett.
- (15) Lagmannsretten besluttet med partenes samtykke å forene As og Bs saker til felles behandling.
- (16) Gulating lagmannsrett avsa 16. mai 2024 dom med slik slutning:

«A:

 1. Trygderettens kjennelse av 15. september 2022 er ugyldig, for så vidt gjelder at vakt- og fartøytillegg ikke ble ansett å være pensjonsgivende inntekt etter pensjonskasseloven § 11 første ledd.
 2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Statens pensjonskasse 750 000 – syvhundreogfemtitusen – kroner til A innen 2 –to – uker fra forkynnelsen av dommen.

B:

 1. Trygderettens kjennelse av 23. januar 2023 er ugyldig, for så vidt gjelder at vakt- og fartøytillegg ikke ble ansett å være pensjonsgivende inntekt etter pensjonskasseloven § 11 første ledd.
 2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Statens pensjonskasse 666 736 – sekshundreogseksitsekstusensyvhundreogtrettiseks – kroner til B innen 2 –to – uker fra forkynnelsen av dommen.»
 - (17) Som det fremgår av slutningen, kom lagmannsretten til at fartøy- og vakttillegg inngår i As og Bs pensjonsgrunnlag etter regelen om fast arbeidsinntekt i lov om Statens pensjonskasse § 11 første ledd.

- (18) Staten ved Statens pensjonskasse har anket til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen.
- (19) For Høyesterett er det avgitt skriftlig forklaring fra tre vitner og holdt bevisopptak av de to ankemotpartene samt åtte vitner.
- (20) Saken står i det vesentlige i samme stilling som for lagmannsretten.
- (21) Det er opplyst at Trygderetten har mottatt flere saker som gjelder den samme problemstillingen som i As og Bs saker. Disse er stilt i bero i påvente av Høyesteretts avgjørelse i saken her.

Partenes syn på saken

- (22) Den ankende part – *staten ved Statens pensjonskasse* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (23) De omtvistede tilleggene er ikke pensjonsgivende etter lov om Statens pensjonskasse § 11, verken etter første eller andre ledd. Tilleggene inngår ikke i «den faste arbeidsinntekt» etter § 11 første ledd første punktum, men utgjør «varierende inntekter», jf. § 11 andre ledd. Varierende inntekter i form av variable tillegg som kompenserer for merarbeid utover ordinær stilling eller overtid, er ikke pensjonsgivende etter § 11 andre ledd, jf. ordlyden i Hovedtariffavtalen i staten (HTA) slik den var gjeldende fra 1993, se vedlegg 4 punkt I underpunkt 2 første strekpunkt. De omtvistede tilleggene er slike varierende inntekter.
- (24) Staten ved Statens pensjonskasse har lagt ned slik påstand:

«I saken som gjelder A:

- 1. Prinsipalt: Trygderettens kjennelse i ankenr 20/02511 er ugyldig så langt den bygger på at vakt- og fartøytillegg var pensjonsgivende variable tillegg etter SPK-loven § 11 annet ledd og vedlegg 4 til HTA. Fartøytillegg, herunder økonomisk kompensasjon, og vaktt tillegg inngår ikke i pensjonsgrunnlaget etter SPK-loven § 11 første eller annet ledd.
- 2. Subsidiært: Trygderettens avgjørelse i ankenr. 20/02511 stadfestes.
- 3. Sakskostnader kreves ikke.

I saken som gjelder B:

- 1. Prinsipalt: Trygderettens kjennelse i ankenr 21/03490 er ugyldig så langt den bygger på at vakt- og fartøytillegg var pensjonsgivende variable tillegg etter SPK-loven § 11 annet ledd og vedlegg 4 til HTA. Fartøytillegg, herunder økonomisk kompensasjon, og vaktt tillegg inngår ikke i pensjonsgrunnlaget etter SPK-loven § 11 første eller annet ledd.
- 2. Subsidiært: Trygderettens avgjørelse i ankenr. 21/03490 stadfestes.
- 3. Sakskostnader kreves ikke.»

- (25) Ankemotpartene, A og B, har i korte trekk gjort gjeldende:
- (26) *Prinsipalt* mener A og B at kompensasjon for fartøy og vaktteneste er en del av «den faste arbeidsinntekt» som inngår i pensjonsgrunnlaget etter loven § 11 første ledd første punktum. Både lovtekst, forarbeider, rettspraksis og reelle hensyn må forstås slik at arbeidsinntekt som inngår som et fast og varig element i lønnsordningen, og som regelmessig opparbeides, omfattes av denne bestemmelsen.
- (27) *Subsidiært* er kompensasjonen pensjonsgivende etter loven § 11 andre ledd, jf. HTA vedlegg 4.
- (28) A har lagt ned slik påstand:
- «Prinsipalt:
1. Anken forkastes.
 2. A tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett.
- Subsidiært:
1. Trygderettens kjennelse av 15. september 2022 stadfestes.
 2. A tilkjennes sakens omkostninger for lagmannsrett og Høyesterett.»
- (29) B har lagt ned slik påstand:
- «Prinsipalt:
1. Anken forkastes.
 2. B tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett.
- Subsidiært:
1. Trygderettens kjennelse av 23. januar 2023 stadfestes.
 2. B tilkjennes sakens omkostninger for lagmannsrett og Høyesterett.»

Mitt syn på saken

Innledning

- (30) Jeg ser i det vesentlige saken på samme måte som Trygderetten.
- (31) Trygderettens drøftelse i As sak er grundig. På enkelte punkter vil jeg vise til Trygderettens vurderinger. Når jeg gjør dette uten nærmere referanse, er det til avgjørelsen i As sak.

Grunnlaget for utbetaling av de tilleggene som saken gjelder

- (32) De tilleggene som saken gjelder, er regulert i «Arbeidsavtale for forsvaret» (ATF). Dette er en lokal tariffavtale som regulerer visse tjenester i Forsvaret som er unntatt fra arbeidsmiljølovens bestemmelser om arbeidstid med videre, jf. arbeidsmiljøloven § 10-12 åttende ledd. Fordi grunnlaget er unntak fra arbeidsmiljøloven, brukes betegnelsen «unntaksaktiviteter». Bakgrunnen og det nærmere hjemmelsgrunnlaget for unntakene fra arbeidsmiljøloven er redegjort for i Trygderettens avgjørelse.
- (33) ATF ble første gang inngått i 2013, da den erstattet «Arbeidsavtale for militære arbeidstakere» (ATM). Avtalen løper for to år av gangen, men forlenges normalt uten vesentlige endringer.
- (34) Et element i avtalen er regulering av fartøytjeneste for besetning på Kystvaktens fartøyer. Unntaket fra arbeidsmiljøloven og utformingen av ATF for denne tjenesten har sin bakgrunn i seilingsmønsteret i Kystvakten. Det er vanlig med tre ukers tjeneste om bord etterfulgt av en tre ukers friperiode. Under seiling arbeider besetningen utover de tidsmessige grensene som for ordinære arbeidstakere følger av arbeidsmiljøloven. Dette kompenseres dels gjennom opptjening av rett til fritid og dels gjennom økonomisk kompensasjon. De økonomiske tilleggene – fartøytillegget – beregnes etter kriterier som er fastsatt i avtalen.
- (35) ATF har også unntaksbestemmelser for militær vakt. Disse unntaksbestemmelsene gjaldt for A i den perioden han hadde vakttjeneste ved operasjonssentralen ved Kystvaktens stasjon på Sortland. Også disse bestemmelsene har regler om tilleggsgodtgjøring – vakttillegg.
- (36) Årsprogrammet for Kystvakten fastsettes høsten før gjennomføringsåret og bygger på budsjetttildelingen for dette året. Seilingsplanen utarbeides innenfor rammen av årsprogrammet og er en plan for det enkelte fartøy med ansvarsperioder for den enkelte besetning og tentativ seilingsaktivitet. Slike planer utformes normalt for perioder på tre eller seks måneder, men kan bli endret. I tillegg utarbeides det, selv om lovens arbeidstidsregler ikke gjelder, arbeidsplaner i samsvar med arbeidsmiljølovens regler, der arbeidstid og aktivitetsnivå for den enkelte arbeidstaker fremkommer. Arbeidsplaner utarbeides for 14 dager av gangen.
- (37) Grunnlaget for utbetaling av fartøytillegg og vakttillegg er nærmere beskrevet i Trygderettens kjennelse, der de aktuelle bestemmelsene i ATF også er referert. Som Trygderetten fremhever, skjedde utbetaling av fartøytillegg og vakttillegg på grunnlag av den aktiviteten den enkelte hadde deltatt i. Det medførte at størrelsen av tilleggene varierte betydelig fra måned til måned.
- (38) Jeg bygger samtidig på at den enkelte arbeidstaker, i og med at utbetaling av fartøytillegg var direkte knyttet til stillingen om bord i Kystvaktens skip, kunne regne med at de løpende ville motta fartøytillegg så lenge de var i en slik stilling. Videre var det langt på vei mulig å forutse hvor mye fartøytillegg man ville få utbetalt i løpet av et år. Dette gjaldt for det kommende året særlig fra årsprogrammet ble fastsatt om høsten og i alle fall fra seilingsplanen forelå.

Lov om Statens pensjonskasse § 11

Ordlyden og hovedinnholdet

- (39) Lov om Statens pensjonskasse § 11 regulerer fastsettelsen av pensjonsgrunnlag. Bestemmelsen lyder slik:

«Arbeidstakerens pensjonsgrunnlag er den faste arbeidsinntekt for det arbeidsforhold som gir rett til medlemskap i Pensjonskassen. Ved tariffavtale mellom staten og hovedsammenslutningene kan det bestemmes at også annen fast arbeidsinntekt skal regnes med i pensjonsgrunnlaget.

Ved tariffavtale fastsettes videre pensjonsgrunnlaget for medlemmer som har varierende inntekter, hvilke tillegg til inntekten som skal regnes med og hvor lenge et medlem må ha hatt slikt tillegg for at det skal regnes med. For de arbeidstakergrupper som ikke omfattes av tariffavtaler inngått i medhold av lov om offentlig tjenestetvister av 18. juli 1958, fastsetter Pensjonskassen hvilken inntekt og tillegg til inntekten som skal regnes med i pensjonsgrunnlaget.»

- (40) Pensjonsgrunnlaget er grunnlaget for pensjonsberegningen. A og B får sin pensjon beregnet etter de reglene som gjaldt før ny offentlig tjenstepensjon med nye opptjeningsregler ble innført fra 2020. De får i utgangspunktet pensjonen beregnet på grunnlag av sluttlønnen, jf. loven § 22. Det følger likevel av § 15 andre ledd at dersom en arbeidstaker tidligere har hatt høyere pensjonsgrunnlag enn på pensjoneringstidspunktet, skal dette hensyntas etter nærmere regler.
- (41) Jeg nevner at innholdet i § 11 ikke er endret i forbindelse med innføringen av ny offentlig tjenstepensjon. Etter det nye systemet skal likevel pensjonen ikke fastsettes ut fra sluttlønnen, men bygge på en årlig opptjening beregnet prosentvis ut fra pensjonsgrunnlaget, jf. § 26 b.
- (42) Det er § 11 første ledd første punktum og andre ledd første punktum som er de sentrale bestemmelsene for de spørsmålene denne saken reiser.
- (43) Første ledd første punktum er den alminnelige hovedregelen for fastsettelse av pensjonsgrunnlag for medlemmer av Statens pensjonskasse. Saken her gir ikke grunn til å gå inn på vilkårene for slikt medlemskap.
- (44) Pensjonsgrunnlaget fastsettes ut fra den «faste» arbeidsinntekten. Språklig forstår jeg dette slik at det må dreie seg om en fast, i motsetning til variabel, inntekt, som er knyttet til arbeidsforholdet, som opptjenes regelmessig, og som kommer regelmessig til utbetaling.
- (45) Denne forståelsen styrkes av forholdet til andre ledd første punktum, som regulerer pensjonsgrunnlag på grunnlag av «varierende inntekter» og «tillegg til inntekten». Slike inntekter inngår i pensjonsgrunnlaget bare så langt dette er fastsatt i tariffavtale. Paragraf 11 første og andre ledd lest i sammenheng viser dermed at for inntekter utover «den faste arbeidsinntekt» – det vil si for variable inntekter og tillegg – er det innholdet i foreliggende tariffavtaler som avgjør om inntektene inngår i pensjonsgrunnlaget og i tilfelle på hvilke vilkår.

- (46) Den aktuelle tariffavtalen i denne saken er Hovedtariffavtalen i staten (HTA) vedlegg 4. Jeg kommer tilbake til denne.

Forarbeidene

- (47) Lov om Statens pensjonskasse § 11 har i det vesentlige stått uendret siden 1982. Bestemmelsen erstattet da den tidligere § 12. Det fremgår av forarbeidene at det ikke var et siktemål med endringene å endre materielle rettigheter i noen vesentlig grad, se Ot.prp. nr. 31 (1981–1982) side 3.

- (48) I lovproposisjonen til den opprinnelige loven, Ot.prp. nr. 85 (1949) side 12, uttales følgende om fastsettelsen av pensjonsgrunnlag:

«Det er da en naturlig sammenheng mellom lønn og pensjon, slik at pensjonen fastsettes prosentvis av lønnen. Bestemmende for alderspensjonen blir derfor den prosent en velger og det pensjonsgrunnlag den skal regnes av. Ved valget av disse to faktorer bør en da også ha for øye det trolig alminnelig anerkjente prinsipp at også pensjonistene bør ha en noenlunde konstant levetid. Pensjonene bør ikke være så små at avgang fra tjenesten betyr en uforholdsmessig forverring av tjenestemannens økonomiske og sosiale stilling.»

- (49) Det er begrenset hva som kan leses ut av en slik generell formålsuttalelse, men den gir støtte for et utgangspunkt om at inntekter som har vært en fast del av lønnsordningen, skal inngå i pensjonsgrunnlaget.

- (50) Etter den tidligere § 12 besto pensjonsgrunnlaget i «den faste lønn (regulativlønnen)». Dessuten skulle «faste lønnstillegg» medregnes. Forarbeidene til endringene i 1982 – Ot.prp. nr. 31 (1981–1982) – er knappe og består i det vesentlige av sitater fra det forutgående høringsnotatet.

- (51) I notatet ble det som utgangspunkt vist til at «utviklingen av lønnssystemene, herunder innføring av et særskilt tilleggsregulativ m.v.» hadde gjort at tiden hadde «løpt fra» den tidligere formuleringen. Dette er en henvisning til at det noen år tidligere i tariffavtalen for offentlige arbeidstakere var innført en egen tabell for faste lønnstillegg – den såkalte tilleggslønnstabellen (tabell B), se Ot.prp. nr. 65 (1975–1976) side 1.

- (52) I høringsnotatet het det videre, som referert i Ot.prp. nr. 31 (1981–1982) side 7:

«Tjenestepensjonen og pensjon fra folketrygden skal samordnes etter reglene i samordningsloven. Det er da en fordel at den inntekten som legges til grunn i hver av ordningene så langt mulig er den samme. Bare enkelte variable tillegg, herunder ordinær overtid, bør unntas. Tillegg som skal kompensere spesielle utgifter, skal derimot ikke tas med, f.eks. smusstillegg, kompensasjonstillegg o.l. Departementet finner at retningslinjene for medregning av tillegg bør fastsettes i tariffavtaler. Både lønnens og tilleggenes størrelse blir i dag fastsatt i slike avtaler.»

- (53) Pensjon fra folketrygden opptjenes i utgangspunktet ut fra den fulle inntekten. Henvisningen til folketrygden og samordningsreglene må dermed forstås slik at grunnlaget for pensjon fra Statens pensjonskasse «så langt mulig» skal være den fulle faktiske inntekten. Det fremheves videre at bare overtid og «enkelte» variable tillegg bør unntas.

Samtidig uttales generelt at retningslinjer for medregning av tillegg bør fastsettes i tariffavtaler.

- (54) Jeg oppfatter uttalelsene først og fremst som uttrykk for et samlet siktemål med bestemmelsene i § 11 – både første og andre ledd. Ut fra dette gir de etter mitt syn ikke vesentlig veiledning for forståelsen av første ledd første punktum isolert sett.
- (55) Det jeg har sitert kunne – særlig når uttalelsene sees sammen med at ordlyden i § 11 andre ledd første punktum fastsetter at «tillegg til inntekten» skal fastsettes i tariffavtale – forstås slik at *alle* tillegg til den faste inntekten er omfattet av § 11 andre ledd. Dette ville i så fall også inkludere for eksempel tillegg som i tilleggslønnstabell B.
- (56) Etter mitt syn kan uttalelsene likevel ikke lede til en slik forståelse. Endringen fra «regulativlønnen» i den tidligere § 12 til «den faste arbeidsinntekt» må bygge på at faste tillegg til den ordinære lønnen er en del av den faste arbeidsinntekten, og dermed omfattes av § 11 første ledd første punktum. Dette vil for eksempel omfatte tillegg som i den tidligere tilleggslønnstabell B og det faste sjøtjenestetillegget som A og B mottok.
- (57) Ordlyden sammenholdt med forarbeidene gir likevel etter mitt syn støtte for at de fleste tillegg til inntekten reguleres av § 11 andre ledd. Det som er omfattet av første ledd, vil bare være tillegg som er av en slik karakter at de må likestilles med den ordinære lønnen. Som jeg kommer tilbake til, får dette betydning for hvilken regularitet som kan kreves ved utbetalingene for at tilleggene skal omfattes av første ledd.

Rettspraksis

- (58) Det foreligger ikke praksis fra Høyesterett om forståelsen av lov om Statens pensjonskasse § 11. A og B har imidlertid vist til avgjørelsen HR-2016-1446-A *natttillegg*.
- (59) Dommen gjaldt foretakspensjonsloven § 5-4, som gjelder beregningen av pensjonsytelsene ved ytelsesbaserte private foretakspensjoner. Utgangspunktet etter § 5-4 første ledd er at pensjon skal beregnes ut fra den faktiske lønnen. Andre ledd åpner likevel for at det i regelverket kan fastsettes at det skal ses bort fra godtgjørelse fra overtid og «andre varierende eller midlertidige tillegg».
- (60) Høyesterett kom til at det nattillegget som saken gjaldt, ikke kunne anses som «varierende tillegg». I avsnitt 91 uttaler førstvoterende:

«Bakgrunnen for lovreguleringen er – som det fremgår av det jeg har gjengitt fra forarbeidene – at lønnsbegrepet som anvendes ved fastsettelsen av pensjonsgrunnlaget, skal gi ‘et godt uttrykk for disponibel inntekt som yrkesaktiv’. Når loven da gir adgang til å unnta varierende og midlertidige tillegg, må tanken være at slike tillegg har en tilfeldig og ikke forutberegnelig karakter. Tillegg som inngår som et varig og fast element i lønnsordningen, og som regelmessig opparbeides, vil derimot inngå som del av den disponible inntekten som arbeidstakeren kan innrette seg etter over tid. Forarbeidenes forutsetning om at pensjon og pensjonsnivå bør fastsettes slik at tilvendt levestandard i hovedsak kan opprettholdes, tilsier at slike tillegg inngår i pensjonsgrunnlaget.»

- (61) De generelle utgangspunktene som fremheves, er overførbare til offentlig tjenstepensjon, jf. blant annet det jeg har sitert fra forarbeidene til lov om Statens pensjonskasse fra 1949. Avgjørelsen gjelder imidlertid en lov som regulerer et annet område, og reglene om grunnlag for pensjon er bygd opp på en annen måte. Jeg kan dermed ikke se at den har vesentlig betydning for forståelsen av lov om Statens pensjonskasse § 11, og i alle fall ikke for forholdet mellom første og andre ledd i denne bestemmelsen.

Forvaltningspraksis knyttet til § 11 første ledd første punktum

- (62) Trygderetten har i sin avgjørelse vist til praksis fra Statens pensjonskasse og tidligere avgjørelser fra Trygderetten om vilkårene for at et tillegg skal falle inn under begrepet «den faste arbeidsinntekt» i lov om Statens pensjonskasse § 11 første ledd første punktum. Under henvisning til blant annet Trygderettens avgjørelse TRR-2014-2477 bygger Trygderetten på at det følger av langvarig praksis at tillegg regnes som fast når følgende vilkår er oppfylt:
- «- Den funksjonen man får tillegg for, må være fast knyttet til ordinær stilling.
 - Tillegget må være ment å ha varighet på ett år eller mer.
 - Det er ingen øvre eller nedre beløpsgrense for at faste tillegg skal medregnes i pensjonen.
 - Tillegget utbetales med likt beløp jevnlig hver måned, det vil si også under ferie og sykdom.»
- (63) Det er det første og fjerde strekpunktet som reiser spørsmål i denne saken.
- (64) Høyesterett har bygd på at forvaltningspraksis og avgjørelser fra Trygderetten kan ha rettskildemessig vekt så langt innholdet er forankret i loven, og det dreier seg om en fast og konsistent praksis, se blant annet HR-2021-2126-A avsnitt 67. Tidligere praksis fra Høyesterett gjelder folketrygdloven, men dette må gjelde på samme måte ved tolking av lov om Statens pensjonskasse.
- (65) Det er i saken fremlagt dokumentasjon som viser at den aktuelle praksisen var etablert på 1980-tallet, og at den kom klart til uttrykk utad i alle fall på 1990-tallet. I en orientering til alle virksomheter med medlemskap i Statens pensjonskasse datert 17. mars 1999 heter det:
- «Tillegget må utbetales med samme månedsbeløp over en lengre periode, og komme til utbetaling også under sykdom, ferier o.l.
- Det må være sammenheng mellom hovedfunksjonen og det som tillegget gir kompensasjon for. Godtgjørelsen må være knyttet til stilling som gir rett til medlemskap.»
- (66) Videre er det på det rene at Trygderetten i flere avgjørelser, i alle fall fra 2014, har vist til de angitte punktene som en langvarig praksis fra Statens pensjonskasse, som Trygderetten har sluttet seg til og anvendt.
- (67) Praksisen må ut fra dette anses som langvarig og konsistent. Etter mitt syn har den også forankring i loven. Begrepet «den faste arbeidsinntekt» har, slik jeg har vært inne på, en klar kjerne som følger direkte av ordlyden, men det er behov for å konkretisere det

nærmere innholdet for å kunne ta stilling til ulike tilfeller som kan oppstå i praksis. Slik jeg ser det, innebærer praksisen en slik konkretisering.

- (68) Jeg legger vekt på at innrapporteringen av pensjonsgrunnlag skjer løpende til Statens pensjonskasse for et meget stort antall arbeidstakere. Det er tale om en masseforvaltning. Dette gjør at det er behov for klare og enkelt praktiserbare kriterier, og de vilkårene som følger av praksis, ivaretar dermed et vesentlig behov.
- (69) A og B har særlig bestridt at det fjerde strekpunktet i beskrivelsen av praksis – krav om likt beløp hver måned, også under ferie og sykdom – har klar forankring i loven. Mitt utgangspunkt er at dette er en presisering eller konkretisering av det som følger av ordlyden. Det ligger i begrepet «faste» at det må være en inntekt som opptjenes regelmessig, og som kommer regelmessig til utbetaling. I og med at lønn normalt utbetales månedlig, vil regelmessig opptjening og utbetaling normalt også lede til utbetaling med samme beløp hver måned.
- (70) Slik jeg ser det, er det likevel ikke klart at et absolutt krav om samme beløp hver måned har tilstrekkelig forankring i lovens ordlyd – «den faste arbeidsinntekt». Det sentrale må etter mitt syn være at størrelsen av inntekten er fast over tid, og at det foreligger regelmessighet både når det gjelder opptjening og utbetaling. Jeg vil derfor ikke utelukke at også utbetaling av faste beløp med andre mellomrom, for eksempel annenhver måned eller halvårlig, vil være tilstrekkelig til å oppfylle lovens krav, selv om dette synes å gå ut over den praksisen som er etablert. Som jeg kommer tilbake til, kommer imidlertid dette etter mitt syn ikke på spissen i denne saken.
- (71) Det første strekpunktet – tilknytning til ordinær stilling – er likelydende med et sentralt vilkår i vedlegg 4 til Hovedtariffavtalen (HTA), som jeg straks kommer til. Jeg vil gå nærmere inn på innholdet i begrepet der og i min konkrete vurdering.

Oppsummering

- (72) Lov om Statens pensjonskasse § 11 må forstås slik at de fleste tillegg til inntekten reguleres av § 11 andre ledd. Det avgjørende for om tillegget inngår i pensjonsgrunnlaget, er da innholdet i tariffavtale.
- (73) Tillegg er bare omfattet av § 11 første ledd første punktum dersom de er av en slik fast karakter at de må likestilles med den ordinære lønnen. Dette innebærer – i tråd med langvarig praksis fra Statens pensjonskasse og Trygderetten – at størrelsen på tillegget må være fast over tid og at det må foreligge regelmessighet både når det gjelder opptjening og utbetaling.

Hovedtariffavtalen i staten (HTA) vedlegg 4

- (74) HTA vedlegg 4 trådte i kraft 1. august 1993. Vedlegget er inntatt uten endringer i senere hovedtariffavtaler. Det er punkt I underpunkt 1 og underpunkt 2 første strekpunkt som er av betydning for de spørsmålene Høyesterett skal ta stilling til. Disse delene av vedlegget lyder slik:

«I Variable tillegg som er pensjonsgivende

1. Hovedregel

Forutsigbare tillegg, avtalt i tariffavtale, for arbeid som forekommer regelmessig gjennom året og som er vederlag for arbeid i ordinær stilling er pensjonsgivende.

2. Unntak

Tillegg som ikke skal regnes med i pensjonsgrunnlaget:

-Tillegg som er kompensasjon for merarbeid utover ordinær stilling, samt overtid.»

- (75) Hovedregelen etter underpunkt 1 er at forutsigbare tillegg som er avtalt i tariffavtale, er pensjonsgivende. Det forutsetter likevel at arbeidet forekommer «regelmessig gjennom året», og at det dreier som om vederlag for arbeid i «ordinær stilling». Vilåret om tilknytning til «ordinær stilling» er utdypet gjennom presiseringen i underpunkt 2 av at «tillegg som er kompensasjon for merarbeid utover ordinær stilling, samt overtid» ikke regnes med i pensjonsgrunnlaget.
- (76) Det følger av punkt II i vedlegget at størrelsen av pensjonsgivende tillegg skal fastsettes forskuddsvis ved hvert årsskifte på grunnlag av forrige års gjennomsnittlige verdi av variable tillegg.
- (77) Punkt III underpunkt 2 fastsetter at pensjonsgrunnlaget for de samlede variable tilleggene ikke kan settes høyere enn 66 000 kroner. I og med at fartøytilleggene som denne saken gjelder, var høye, vil denne begrensningen – dersom pensjonsgrunnlaget skal fastsettes etter vedlegg 4 – få betydning for A og B.
- (78) Jeg nevner at det i forbindelse med ny offentlig tjenstepensjonsordning er fastsatt et nytt vedlegg 5. Punkt I og II i dette vedlegget svarer til de samme punktene i vedlegg 4. Punkt III er imidlertid ikke videreført. Det medfører at ved opptjening etter ny offentlig tjenstepensjon gjelder det ikke noen beløpsbegrensning for størrelsen av variable tillegg som kan inngå i pensjonsgrunnlaget.
- (79) Slik jeg har redegjort for, viser lov om Statens pensjonskasse § 11 andre ledd første punktum til innholdet i tariffavtale. Den aktuelle reguleringen i tariffavtale i denne saken er altså HTA vedlegg 4.
- (80) Utgangspunktet er at Arbeidsretten etter arbeidstvistloven § 34, jf. § 1 bokstav i, har eksklusiv kompetanse til å avgjøre tvister mellom tariffpartene om forståelsen av tariffavtalen. Slik det er beskrevet nærmere i HR-2019-424-A avsnitt 38, hindrer likevel ikke dette at tariffavtalen kan påberopes for de alminnelige domstolene som grunnlag for individuelle rettigheter, slik det er gjort som subsidiært grunnlag i denne saken. Så langt Arbeidsretten ikke tidligere har tolket den aktuelle bestemmelsen, må domstolene tolke tariffavtalen på den måten og etter de prinsipper Arbeidsretten gjør, jf. avsnitt 39 i den nevnte avgjørelsen. Hva dette innebærer, er beskrevet slik i HR-2018-1036-A avsnitt 70:

«Ordlyden står sentralt ved tolkningen av tariffavtaler. Som det fremgår av ARD-2010-211 avsnitt 41-43 og ARD-2011-51 avsnitt 50, kreves det sterke holdepunkter for å legge til grunn en tolkning som ikke har støtte i ordlyden. Slike holdepunkter kan for eksempel være en felles avvikende avtaleforståelse mellom tariffpartene, tariffhistorikk og etterfølgende praktisering av avtalen. At tariffavtaler som hovedregel skal tolkes objektivt er også lagt til grunn i Rt-2004-297 avsnitt 49 og i HR-2016-1446-A avsnitt 63.»

- (81) Utgangspunktet er altså tariffavtalens ordlyd.
- (82) Et sentralt spørsmål er hva som ligger i begrepet «ordinær stilling», som finnes både i nr. 1 og i nr. 2 første strekpunkt.
- (83) Kjernen i begrepet må være at arbeid som ligger utenfor den ordinære rammen for arbeidstakerens stilling – enten dette er arbeid av en annen art eller arbeid som tidsmessig går ut over den ordinære stillingen – ikke er omfattet. Den tidsmessige avgrensningen henger nær sammen med presiseringen i nr. 2 første strekpunkt av at tillegg for «overtid» ikke skal regnes med.
- (84) Etter arbeidsmiljøloven § 10-6 andre ledd er *overtidsarbeid* arbeid «ut over lovens grense for den alminnelige arbeidstid». Samtidig fremgår det av § 10-6 første ledd at arbeid ut over *avtalt arbeidstid* ikke må gjennomføres uten at det er «et særlig og tidsavgrenset behov for det».
- (85) For arbeidstakere som omfattes av arbeidsmiljølovens regler om arbeidstid, må den tidsmessige avgrensningen av hva som er «ordinær stilling» etter HTA vedlegg 4 være nær knyttet til arbeidsmiljølovens regulering av arbeidstid og overtid. Arbeid som går ut over lovens grense for alminnelig arbeidstid, og dermed er overtidarbeid, vil ikke være arbeid i «ordinær stilling». Det samme gjelder arbeid som går ut over det som er avtalt for stillingen, selv om det ikke er tale om «overtid».
- (86) Slik jeg forstår staten, gjøres det gjeldende at reglene om arbeidstid i arbeidsmiljøloven danner grunnlaget for hva som er en «ordinær stilling», selv om en ansatt har en arbeidstidsordning som bygger på unntak fra arbeidsmiljøloven. Jeg har vanskelig for å følge dette. Etter mitt syn tilsier ordlyden i tariffavtalen – «ordinær stilling» – at det i slike tilfeller må foretas en konkret vurdering av hva som er innholdet i stillingen. Jeg kommer straks til vurderingen i denne saken.
- (87) De øvrige sentrale kriteriene i de aktuelle bestemmelsene i HTA vedlegg 4 er at tillegg for å være pensjonsgivende, må være «forutsigbare» og de må gjelde «arbeid som forekommer regelmessig gjennom året». Det kreves altså en grad av fasthet, slik at tillegg som er knyttet til mer enkeltstående eller tilfeldige omstendigheter faller utenfor.
- (88) Samtidig viser sammenhengen med loven at det her ikke stilles like strenge krav som etter kriteriet «den faste arbeidsinntekt» i § 11 første ledd. Det er blant annet verdt å merke seg at kravet etter nr. 1 er at *arbeidet* forekommer regelmessig gjennom året. Det er altså ikke knyttet til utbetalingen av tillegget.
- (89) Som det fremgår av det jeg har sitert fra HR-2018-1036-A, kan forhistorien til en tariffavtale og den etterfølgende praktiseringen av den ha betydning for tolkningen. Trygderetten går i sin avgjørelse grundig gjennom både arbeidet med utarbeidelsen av

HTA vedlegg 4 og den senere forståelsen og anvendelsen av reglene. I likhet med Trygderetten, kan jeg ikke se at disse kildene gir tilstrekkelige holdepunkter for å tolke avtalebestemmelsene på en annen måte enn det som følger av en naturlig forståelse av ordlyden. Jeg nøyer meg derfor med å vise til Trygderettens gjennomgang.

Den konkrete vurderingen

Fartøytilleggene

- (90) Jeg ser først på om fartøytilleggene inngår i pensjonsgrunnlaget etter lov om Statens pensjonskasse § 11 første ledd første punktum.
- (91) Som jeg har redegjort for, er det i praksis fra Statens pensjonskasse og Trygderetten lagt til grunn at lovens begrep «den faste arbeidsinntekt» for det første innebærer et krav om at den funksjonen man får tillegg for, må være fast knyttet til *ordinær stilling*.
- (92) Etter mitt syn er dette vilkåret er oppfylt. Det følger av den beskrivelsen jeg har gitt av fartøytillegget, at det var direkte knyttet til As og Bs stillinger på Kystvaktens fartøyer. Utbetaling av tillegget var en følge av den ordinære utførelsen av arbeidet om bord – de kunne ikke oppfylle sine forpliktelser i arbeidsforholdet uten at dette samtidig utløste rett til fartøytillegg.
- (93) Slik systemet er, kan fartøytillegg ikke anses som godtgjørelse for overtid eller på annen måte arbeid utover ordinær stilling. Jeg viser til min drøftelse av begrepet «ordinær stilling» i HTA vedlegg 4. Vurderingen må bli den samme i denne sammenheng. Etter mitt syn endres ikke dette av at bestemmelsene i ATF om fartøytillegg benytter begrepet «ordinær arbeidstid» som et utgangspunkt for beregningsreglene.
- (94) Det avgjørende for om fartøytillegget kan anses som en del av «den faste arbeidsinntekt» og dermed inngår i pensjonsgrunnlaget etter § 11 første ledd første punktum, blir etter dette om det ble utbetalt med en tilstrekkelig grad av regelmessighet.
- (95) Praksis fra Statens pensjonskasse og Trygderetten oppstiller, slik jeg har beskrevet, et krav om at tillegget utbetales med likt beløp jevnlig per måned. Som jeg har fremhevet, er min vurdering at selv om det ikke er klart at et krav om utbetaling hver måned kan gjelde absolutt, innebærer lovens formulering krav om at størrelsen på inntekten ligger fast over tid, samt krav om regelmessig opptjening og utbetaling.
- (96) Det er mitt syn at fartøytillegget ikke oppfyller disse kravene og dermed ikke kan anses som en del av «den faste arbeidsinntekt». Jeg legger vekt på at størrelsen varierer betydelig fra måned til måned. Det blir heller ikke utbetalt faste beløp innenfor andre tidsintervaller, ikke en gang på årsbasis. Størrelsen av utbetalingene varierer fordi tillegget blir utbetalt på grunnlag av *faktisk aktivitet*. Dermed er det etter mitt syn ikke riktig, slik lagmannsretten bygger på, at utbetaling med faste beløp kunne oppnås ved å innrette utbetalingene på en annen måte.
- (97) Det kan ikke være tilstrekkelig at det for A og B i praksis var en stor grad av forutberegnelighet ved at de kunne regne med å motta fartøytillegg så lenge de var i stilling om bord, og ved at det langt på vei var mulig å forutse størrelsen av samlet fartøytillegg på

grunnlag av årsprogram og seilingsplaner. Det er i denne sammenheng av betydning at slike planer – selv om det i praksis ikke skjedde ofte – kunne endres.

- (98) Jeg ser så på om fartøytillegget inngår i pensjonsgrunnlaget etter reglene i HTA vedlegg 4, jf. § 11 andre ledd første punktum.
- (99) Når det gjelder vilkåret om tilknytning til «ordinær stilling», viser jeg til drøftelsen av det tilsvarende vilkåret som etter praksis gjelder etter lov om Statens pensjonskasse § 11 første ledd første punktum. Vurderingen må bli den samme. Dette gjelder også forholdet til begrepet «overtid», slik dette er benyttet i vedlegg 4 punkt I underpunkt 2 første strekpunkt.
- (100) De øvrige vilkårene som følger av underpunkt 1, er at tilleggene må være «forutsigbare» og gjelder «arbeid som forekommer regelmessig gjennom året». Etter mitt syn er disse vilkårene oppfylt. Den graden av forutsigbarhet som jeg har beskrevet, må være tilstrekkelig til å oppfylle det kravet som stilles her. Tillegget utløses slik jeg har beskrevet ved arbeidstakerens ordinære utførelse av arbeidet i sin ordinære, faste stilling. Det utføres da regelmessig. I motsetning til det jeg har bygd på når det gjelder loven § 11 første ledd første punktum, inneholder HTA ikke noe krav om regelmessig utbetaling av *faste beløp*.
- (101) Etter dette er det mitt syn at utbetalt fartøytillegg for A og B skal inngå i pensjonsgrunnlaget etter reglene i lov om Statens pensjonskasse § 11 andre ledd første punktum, jf. HTA vedlegg 4 punkt I.

Vakttillegget

- (102) A mottok vakttillegg i den perioden han var i landbasert stabsfunksjon fra 2015 til 2018. Jeg forstår det slik at han i utgangspunktet da hadde en ordinær stilling med fast arbeidstid, underlagt arbeidsmiljølovens regler. Det fremgår av fremlagte lønnsslipper at han ved noen anledninger mottok ordinær overtidbetaling, som ikke var knyttet til vakttillegget. Denne betalingen inngikk ikke i pensjonsgrunnlaget etter lov om Statens pensjonskasse § 11.
- (103) Vakttillegget som saken gjelder, er imidlertid utbetalt etter ATF og bygger dermed på en vaktordning som er unntatt fra reglene i arbeidsmiljøloven. Etter bevisførselen bygger jeg på at vaktene utgjorde en nødvendig del av As stilling – blant annet slik at han ikke kunne ha innehatt stillingen uten samtidig å inngå i vaktordningen. Jeg bygger videre på at vaktene ble gjennomført regelmessig etter en bestemt plan som ble satt opp for lang tid av gangen.
- (104) Utbetaling av tillegget skjedde med ujevne beløp, bygd på faktisk gjennomført vaktteneste. På samme måte som for fartøytillegget, kan jeg dermed ikke se at vakttillegget inngikk i As «faste arbeidsinntekt», og tillegget inngår da ikke i pensjonsgrunnlaget etter lov om Statens pensjonskasse § 11 første ledd første punktum.
- (105) Derimot er jeg kommet til at også vakttillegget skal være med i pensjonsgrunnlaget etter § 11 andre ledd første punktum, jf. HTA vedlegg 4. Ut fra det jeg har beskrevet, dreide det seg om forutsigbart tillegg for arbeid som forekom regelmessig gjennom året. Det var arbeid som, selv om det gikk utover ordinær arbeidstid, inngikk i hans ordinære stilling på grunnlag av unntaket fra arbeidsmiljøloven. Det var da heller ikke tale om «overtid».

Konklusjon og sakskostnader

- (106) Jeg er etter dette kommet til samme konklusjon som Trygderetten. De tilleggene som saken gjelder, inngår ikke i pensjonsgrunnlaget etter lov om Statens pensjonskasse § 11 første ledd første punktum. Derimot inngår de i pensjonsgrunnlaget etter lov om Statens pensjonskasse § 11 andre ledd første punktum, jf. HTA vedlegg 4.
- (107) Begge sider har lagt ned subsidiær påstand om at Trygderettens avgjørelser stadfestes. Det resultatet jeg er kommet til, svarer reelt til dette. Domstolenes prøving er imidlertid begrenset til lovligheten av Trygderettens avgjørelse, og det kan dermed ikke avsies realitetsdom, jf. trygderettsloven § 26 tredje ledd og Rt-2001-995. Slutningen må dermed gå ut på frifinnelse i de søksmålene som er anlagt for overprøving av Trygderettens kjennelser.
- (108) Selv om det er anlagt separate søksmål, bygger jeg på at saken for domstolene utgjør én sak for hver av de private partene. Sakskostnadene skal da avgjøres ut fra det samlede utfallet i sakene for hver av dem, jf. tvisteloven § 20-2 andre ledd andre punktum.
- (109) Med det resultatet jeg er kommet til, har ingen av partene vunnet saken for lagmannsretten eller Høyesterett, og sakskostnader kan ikke tilkjennes etter tvisteloven § 20-2 første ledd jf. andre ledd. Det er ikke grunn til å anvende unntaksreglene i § 20-3 eller § 20-4. Det betyr at alle parter må bære sine egne sakskostnader for lagmannsretten og Høyesterett.
- (110) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. A frifinnes i søksmålet fra staten v/Statens pensjonskasse.
 2. Staten v/Statens pensjonskasse frifinnes i søksmålet fra A.
 3. A og staten v/Statens pensjonskasse bærer sine egne sakskostnader for lagmannsretten og Høyesterett.
 4. B frifinnes i søksmålet fra staten v/Statens pensjonskasse.
 5. Staten v/Statens pensjonskasse frifinnes i søksmålet fra B.
 6. B og staten v/Statens pensjonskasse bærer sine egne sakskostnader for lagmannsretten og Høyesterett.
- (111) Dommer **Arntzen:**

Dissens

- (112) Jeg er enig med førstvoterende i at fartøytillegget ikke kan anses som godtgjørelse for overtid eller på annen måte for arbeid utenfor ordinær stilling. Videre er jeg enig med ham i at *variable* tariffbestemte tillegg faller inn under lov om Statens pensjonskasse § 11 andre

ledd første punktum, mens *faste* tariffbestemte tillegg faller inn under bestemmelsens første ledd første punktum.

- (113) I motsetning til førstvoterende mener jeg at fartøytillegget er et fast tillegg. Det opptjenes regelmessig og inngår som en nødvendig del av lønnsordningen for tjeneste på Kystvaktens fartøy. Jeg kan ikke se at det er grunnlag for å kreve at slike tillegg må komme regelmessig til *utbetaling* for å være pensjonsgivende etter § 11 første ledd første punktum. Det sentrale for meg er at de uregelmessige månedlige utbetalingene i det alt vesentlige skyldes seilingsmønsteret i Kystvakten med tre uker om bord og tre uker på land. Som førstvoterende redegjør for, var det gjort unntak fra arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser for besetning på Kystvaktens fartøyer etter arbeidsmiljøloven § 10-12 åttende ledd om at «arbeidet er av så særegen art at det vanskelig lar seg tilpasse bestemmelsene» i kapittel 10.
- (114) Lovens ordlyd – «den faste arbeidsinntekt i det arbeidsforhold som gir rett til medlemskap i Pensjonskassen» – knytter den faste arbeidsinntekten til *arbeidsforholdet*.
- (115) Fartøytillegget er uløselig knyttet til selve arbeidsforholdet. Det gjelder alt forsvarsansatt personell som inngår i besetningen på Kystvaktens fartøy, jf. ATF punkt 2 sammenholdt med punkt 12.2 og 12.2.1. Tillegget opparbeides automatisk og etter faste kriterier under utøvelsen av arbeidsforholdet om bord. Det knytter seg med andre ord til fartøy tjenesten *som sådan*.
- (116) Lovens forhistorie og forarbeider trekker også i retning av at slike faste tillegg inngår i pensjonsgrunnlaget. Da tidligere § 12 ble erstattet av § 11, var forslagene «vesentlig av rent teknisk natur» og tok ikke «sikte på å endre de materielle rettigheter i noen vesentlig grad», se Ot.prp. nr. 31 (1981–1982) side 3. Forarbeidene til § 12 har derfor betydning for tolkningen av § 11.
- (117) I Ot.prp. nr. 85 (1949) side 29 behandler departementet spørsmålet om pensjonsgrunnlaget skal påvirkes av dyrtids- eller krisetillegg. Fra Pensjonslovutvalgets utredning siteres blant annet følgende:
- «Forutsetningen for at et lønnstillegg skal medregnes i innskuddsgrunnlaget og dermed bli direkte pensjonsgivende, synes å måtte være at det dreier seg om en ytelse av en viss fast og varig art, at tillegget med andre ord har karakter av et lønns-tillegg i egentlig forstand. Bevegelige, mer eller mindre usikre, indekspregede tillegg bør holdes utenfor innskuddsgrunnlaget.»
- (118) Dette ble fulgt opp i § 12 første ledd andre punktum, som fastslo at «faste tillegg til regulativlønnen av varig art» kunne tas med i innskuddsgrunnlaget dersom det ble bestemt av Stortinget. I tredje ledd derimot fremgikk det at inntekter som var «undergitt tilfeldige endringer», skulle fastsettes skjønnsmessig av Pensjonskassens styre.
- (119) Ordlyden i § 12 første ledd andre punktum ble endret i 1976 som en følge av den nye Tilleggs lønnstabellen – tabell B. For å sikre «at alle disse lønnstillegg skal medregnes», se Ot.prp. nr. 65 (1975–1976) side 1, ble formuleringen endret til kort og godt «faste lønnstillegg».
- (120) Tidligere § 12 tolket i lys av forarbeidene gir støtte for å anse et tillegg som fast dersom det dreier seg om en ytelse av en viss fasthet og varighet.

- (121) Forarbeidene til dagens § 11 er sparsomme, noe som underbygger lovgivers intensjon om ikke å endre pensjonistenes materielle rettigheter. I høringsnotatet gjengitt under merknadene til § 11 på side 7 i proposisjonen, uttaler departementet at det er en fordel om pensjonsgrunnlaget etter folketrygdloven og lov om Statens pensjonskasse «så langt mulig er den samme», og at «[b]are enkelte variable tillegg, herunder ordinær overtid, bør unntas». Det er på det rene at fartøytillegget inngår i pensjonsgrunnlaget etter folketrygdloven.
- (122) Jeg kan etter dette ikke se at det i bestemmelsens forarbeider eller forhistorie ligger noen begrensende føringer for rekkevidden av § 11 første ledd første punktum ut over lovens ordlyd – at tilleggene må være «faste». Det er ingen holdepunkter for at det skal stilles krav til *utbetalingenes* regelmessighet.
- (123) Ellers er § 11 første ledd første punktum ikke forstått slik at det bare er tilleggene på B-regulativet som omfattes, se Statens personalhåndbok for 1990 punkt 235.21-4 om «den faste lønn og faste tillegg, *herunder* alle tillegg på B-regulativet» (min markering).
- (124) I HR-2016-1446-A *natttillegg*, som førstvoterende viser til, fant Høyesterett at natttillegg ikke var «varierende» tillegg i foretakspensjonslovens forstand. I avsnitt 91 heter det at «tillegg som inngår som et varig og fast element i lønnsordningen, og som regelmessig opparbeides», må anses som faste fordi de inngår «som del av den disponible inntekten som arbeidstakeren kan innrette seg etter over tid». I det påfølgende avsnittet fremgår det at avgrensningen mellom varierende og faste tillegg «ikke sikter mot variasjon i størrelsen på beløpene som kommer til utbetaling». Det «avgjørende må være om tilleggene inngår som en fast del av lønnsordningen, og om opptjeningen er regelmessig». Ved den konkrete vurderingen av nattillegget pekes det i avsnitt 94 på at det «inngår i – og er en konsekvens av – arbeidstidsordningen og er ikke utslag av mer tilfeldige endringer i arbeidssituasjonen og arbeidsoppgavene». Det legges i påfølgende avsnitt dessuten vekt på at nattilleggene «i gjennomsnitt utgjør en ikke-uvesentlig del av lønnen – mellom fem og ni prosent».
- (125) Selv om avgjørelsen gjelder foretakspensjonsloven § 5-4, som har en annen rettslig innretning enn lov om Statens pensjonskasse § 11, mener jeg argumentasjonen har overføringsverdi for grensedragningen mellom faste og variable tillegg i vår sak. Også fartøytillegget opparbeides regelmessig og inngår som en fast del av lønnsordningen. Slik sett utgjør tillegget en del av den inntekt arbeidstakeren kan innrette seg etter over tid. At *utbetalingen* varierer fra måned til måned, er en konsekvens av den avvikende arbeidstidsordningen og ikke et utslag av mer tilfeldige endringer i arbeidssituasjonen og arbeidsoppgavene. Tatt i betraktning at fartøytillegget kan utgjøre opp mot 40 prosent av inntekten, er det § 11 første ledd første punktum som ivaretar hensynet til at «pensjonistene bør ha en noenlunde konstant levestandard», jf. Ot.prp. nr. 85 (1949) side 12.
- (126) Forvaltningspraksis om de «fire strekpunktene» er etter mitt syn ikke avgjørende. Den påberopte praksis fra Trygderetten drøfter ikke betydningen av avvikende arbeidstidssykluser, og det fremgår følgelig ikke at den gjelder tilfeller der det er gjort unntak fra arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser. Jeg kan vanskelig se hvorfor utbetalinger under en avvikende arbeidstidssyklus som skyldes at arbeidets særegne art ikke lar seg tilpasse arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser, skal få avgjørende betydning for pensjonsgrunnlaget.

- (127) Vilkåret som stilles opp i fjerde strekpunkt om at tillegget «utbetales med likt beløp jevnlig hver måned», er trolig et utslag av *normalsituasjonen* under arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser. Slik sett kan fjerde strekpunkt sees i sammenheng med første strekpunkt om at tillegget «må være fast knyttet til ordinær stilling».
- (128) Som førstvoterende påpeker, slutter Trygderetten seg til en langvarig praksis fra Statens pensjonskasse om de fire strekpunktene. Anvendelsen av det fjerde strekpunktet synes imidlertid å bygge på en feilaktig forutsetning om at arbeidstid utover arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser skal anses som overtid eller merarbeid også der det er gjort unntak fra arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser. Konsekvensen er at Statens pensjonskasse mener tilleggene i vår sak allerede av den grunn både faller utenfor § 11 første og andre ledd. I likhet med førstvoterende er jeg uenig i dette, og jeg nøyer meg med å vise til hans behandling av spørsmålet om overtid og merarbeid.
- (129) Det er ikke nødvendig for meg å gå inn på Hovedavtalen i staten vedlegg 4, som uansett ikke kan sette lovfestede rettigheter til side, se HR-2016-1446-A *natttillegg* avsnitt 98.
- (130) For å *oppsummere* As og Bs situasjon tjenestegjorde de begge i en årrekke på Kystvaktens fartøy. Fartøytillegget inngikk som en nødvendig del av lønnsordningen i ordinær stilling, og det ble opparbeidet regelmessig. Tillegget gjaldt alle om bord og ble beregnet etter faste kriterier. Det var med andre ord ikke mulig å oppfylle forpliktelsene i arbeidsforholdet uten samtidig å opparbeide fartøytillegget. Utbetalingene av fartøytillegget fulgte tjenestetiden om bord og varierte derfor fra måned til måned. Etter at årsprogrammet ble fastsatt om høsten, kunne mannskapet i praksis forutse når de skulle ha tjeneste om bord og følgelig størrelsen på fartøytillegget de ville få utbetalt i løpet av påfølgende år. Fartøytillegget inngikk derved i den disponible inntekten som A og B kunne innrette seg etter over tid; det ble opparbeidet automatisk og regelmessig, og det var varig.
- (131) Jeg finner etter dette at fartøytilleggene må anses som en del av As og Bs faste arbeidsinntekt etter lov om Statens pensjonskasse § 11 første ledd første punktum.
- (132) Når det gjelder As vakttillegg i den perioden han var i landbasert stabsfunksjon fra 2015 til 2018, legger jeg på samme måte som førstvoterende til grunn at vaktene utgjorde en nødvendig del av hans stilling, og at vaktene ble gjennomført regelmessig etter en bestemt plan. Av de grunner jeg har redegjort for når det gjelder fartøytillegget, mener jeg også dette tillegget inngår i As faste arbeidsinntekt etter § 11 første ledd første punktum.
- (133) Min konklusjon er etter dette at statens anker forkastes.
- (134) Dommer **Lund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Arntzen.
- (135) Dommer **Thyness:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Bergh.
- (136) Dommer **Ringnes:** Likeså.

(137) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. A frifinnes i søksmålet fra staten v/Statens pensjonskasse.
2. Staten v/Statens pensjonskasse frifinnes i søksmålet fra A.
3. A og staten v/Statens pensjonskasse bærer sine egne sakskostnader for lagmannsretten og Høyesterett.
4. B frifinnes i søksmålet fra staten v/Statens pensjonskasse.
5. Staten v/Statens pensjonskasse frifinnes i søksmålet fra B.
6. B og staten v/Statens pensjonskasse bærer sine egne sakskostnader for lagmannsretten og Høyesterett.